

Kuluttajakysely makeisten ja suklaan siirtämisestä korkeamman arvonlisäveron piiriin

Petri Rouvinen

Senior Advisor, Economics

Geradin Partners Asianajotoimisto Oy

prouvinen@geradinpartners.com

Tiivistelmä

- Suomalaisilla on erittäin yleisesti makeisia ja suklaata korvaavia tuotteita, jotka hallituksen esitysluonnoksen mukaan jäisivät elintarvikkeiden alempaan arvonlisäverokantaan.
- Hallituksen esitysluonnoksella olisi merkittävä kilpailua vääristävä vaikutus.
- Esitysluonnos ei lähtökohtaisesti ole muokattavissa siten, että kilpailua vääristävä vaikutus poistuisi.

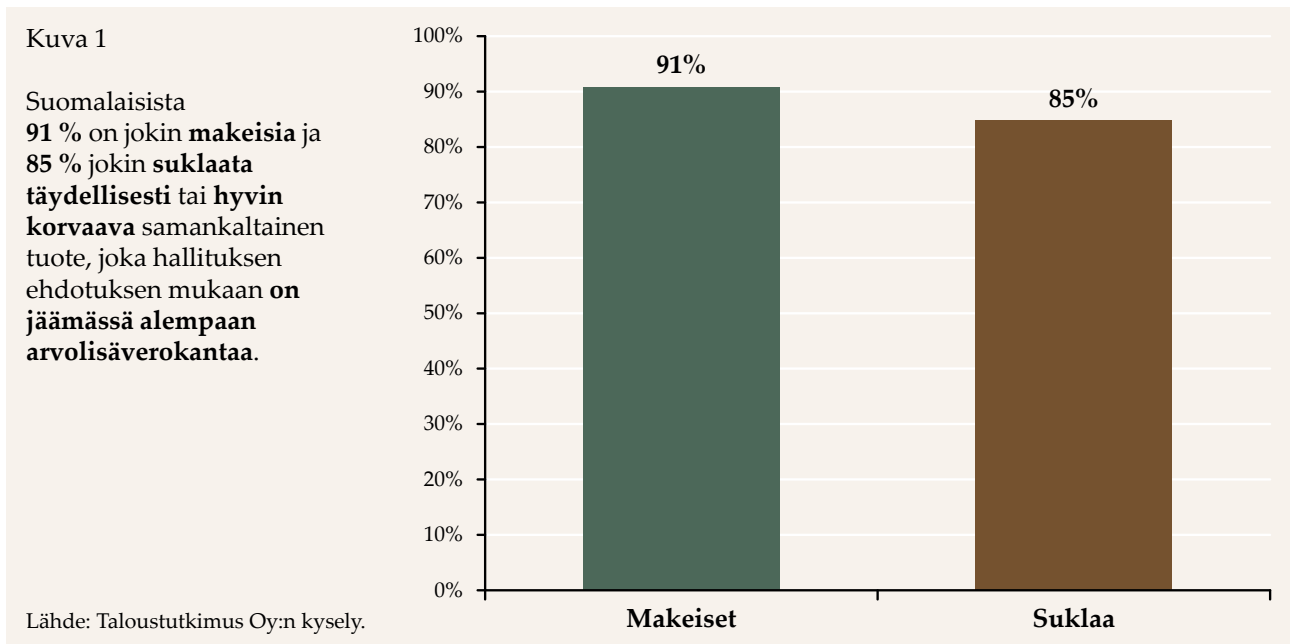
Yhteenveto

Laajalle ja kansalaisia erittäin hyvin edustavalle otokselle suunnattu kuluttajakysely osoittaa, että 88 prosentilla suomalaisista on jokin makeisia tai suklaata täydellisesti tai hyvin korvaava tuote, joka hallituksen 20.12.2024 esitysluonnoksen¹ mukaan olisi kuitenkin jäämässä elintarvikkeiden alempaan arvonlisäverokantaan. Tämän havainnon valossa on selvää, että hallituksen esitysluonnoksen mukainen lakimuutos ei millään muotoa ole neutraali ja toteutuessaan se vääristäisi merkittävästi kilpailua.

Mainittu 88 % on keskiarvo kyselyssä erikseen selvitetystä korvaavuuksista koskien makeisia ja suklaata. Kuten kuvasta 1 ilmenee, makeisten tapauksessa vastaajalle samankaltaisimman tuotteen täydellisen tai hyvän korvaavuuden osuus on 91 %. Suklaan tapauksessa vastaava täydellinen tai hyvä korvaavuus on 85 %.

---

¹ Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle makeisten ja suklaan arvonlisäverokannan muuttamista koskevaksi lainsäädännöksi, 20.12.2024.

Suomalaisten kuluttajien keskuudessa todennetut korvaavuudet makeisten/suklaan ja alennetun arvonlisäverokannan piiriin jäävien elintarvikkeiden välillä ovat täten erittäin korkeita. Sinänsä tämä ei ole yllättävää muun ohella siksi, että makeisista ja suklaista tuttu makumaailma – ja usein suutuntumakin – esiintyy hyvin erilaisissa tuoteluokissa.² Näin on siis jo ennen kuin valmistajille ja jakelijoille muodostuisi ylimääräinen taloudellinen kannustin siirtää tarjontaansa alemman arvonlisäveron piiriin jääviin tuoteluokkiin.

Kysely osoittaa myös sen, että vain tiettyihin elintarvikkeisiin kohdistuvan korkeamman arvonlisäverokannan soveltamisala ei ole rajattavissa siten, että sen kilpailua vääristävät vaikutukset poistuisivat. Syynä tähän ovat kuluttajien toisistaan poikkeavat mieltymykset. Välttääkseen elintarvikkeisiin sovellettavien arvonlisäverokantojen eriyttämisestä aiheutuvat kilpailua vääristävät vaikutukset hallituksen olisikin lähtökohtaisesti peruttava ehdotettu verokantojen eriyttäminen.

Kyselyn toteutus

Taloustutkimus Oy toteutti *Asianajotoimisto Geradin Partnersin* pyynnöstä tammikuussa 2025 laajan kuluttajakyselyn edustavalle otokselle manner-Suomen aikuisväestöstä siitä, mitkä tuotteet ovat kuluttajan näkökulmasta samankaltaisia makeisten ja suklaan kanssa ja ovat siten näitä korvaavia tai näille vaihtoehtoisia sekä näin ollen näiden kanssa kilpailevia.

Kyselyn tausta on 20.12.2024 julkaistu luonnos ”Hallituksen esitys eduskunnalle makeisten ja suklaan arvonlisäverokannan muuttamista koskevaksi lainsäädännöksi”, jonka mukaan makeiset ja

² Esimerkiksi lähes kaikkien tuotemerkkien proteiini- ja sokeri- ja suklaaversiot. Lisäksi makeis- ja suklaahyllyiltä tutut tuotemerkit löytyvät monista muistakin hyllyväleistä. Esimerkiksi *Fazer Geisha* esiintyy paitsi suklaana niin myös jäätelönä, vohvelina, keksinä ja leivoksena.

suklaat olisivat nousemassa elintarvikkeiden alemmasta normaaliin ylempään arvonlisäverokantaan.³

Kyselyssä selvitettiin kunkin vastaajan osalta makeisten ja suklaan kanssa samankaltaisin ja siten parhaiten korvaava tuote, jonka jälkeen selvitettiin vastaajan henkilökohtainen näkemys tämän samankaltaisimman tuotteen korvaavuuden asteesta. Lisäksi kysyttiin ostamisen yleisyydestä ja korvaavuuden asteesta yli kymmenen konkreettisen tuoteparin tapauksessa.

Lomake suunniteltiin Asianajotoimisto Geradin Partnersin ja Taloustutkimus Oy:n yhteistyönä. Vastajille annetut makeisten ja suklaan määritelmät olivat seuraavat:

- "Tässä yhteydessä makeisiin kuuluu mikä tahansa haluamasi tuotemerkki, muoto (mukaan lukien irtokarkki-osaston tarjonta, pois lukien suklaat), pakkauskoko tai makeutusaine (sokeri tai muu). Makeisiin kuuluvat tässä myös lakritsi ja salmiakki."
- "Tässä yhteydessä suklaa voi olla mitä tahansa tuotemerkkiä, muotoa (patukka, levy jne.; mukaan lukien irtokarkkiosaston suklaat) tai pakkauskokoa (esim. rasia). Tässä suklaisiin kuuluvat myös suklaapäälysteiset ja -pitoiset vohvelit."

Korvaavuutta koskeva kysymys oli seuraavaa tyyppiä: "Ajattele tilannetta, jossa olisit ostamassa makeisia, mutta niitä ei olisikaan saatavilla. Mikä seuraavista olisi sinulle samankaltaisin korvaava tuote?"⁴ Korvaavien tuotteiden osalta vastaajalla oli mahdollisuus valita haluamansa tuote joko kahdestakymmenestä määritellystä luokasta tai määrittää itse hänellä samankaltaisin korvaava tuote.

Korvaavuuden astetta selvitettiin kysymyksellä "Missä määrin edellä valitsemasi tuote korvaa makeisia?" [tai suklaata], johon oli mahdollista vastata seitsemänportaisella asteikolla: 1. Täydellisesti, 2. Erittäin hyvin, 3. Melko hyvin, 4. Melko huonosti, 5. Erittäin huonosti, 6. Ei lainkaan, 7. En osaa sanoa. Tässä muistiossa raportoidaan sitä osaa mielipiteensä kertoneista vastaajista (edellä kohdat 1–6), joiden tapauksessa korvaavuus on täydellistä tai hyvää (edellä kohdat 1–3).

Kyselyn päätuloksia syventävissä kuvallisissa parivertailuissa kysymys oli seuraavaa tyyppiä: "Ajattele tilannetta, jossa olisit ostamassa kuvassa vasemmalla olevaa tuotetta. Missä määrin samankaltaisena ja korvaavana pitäisit kuvassa oikealla olevaa tuotetta?". Parivertailujen osalta on syytä todeta, että yksittäisen kuluttajan tapauksessa parivertailussa oikealle, ja hallituksen esitysluonnoksen mukaan alempaan arvonlisäverokantaan, jäävä tuote on vain sattumalta yksittäisen kuluttajan tapauksessa juuri hänelle eniten samankaltainen ja siten parhaiten korvaava tuote.

Varsinaisessa kyselyssä hyödynnettiin Taloustutkimus Oy:n verkkopaneelia, jota käytetään muun muassa eduskuntavaalien yhteydessä tehtävissä kannatusmittauksissa ja jota esimerkiksi Kilpailu- ja kuluttajavirasto hyödyntää arvioidessaan yrityskauppojen kilpailuvaikutuksia. Kyselyyn vastajiksi poimittiin satunnaisesti edustava otos manner-Suomen suomenkielisestä aikuisväestöstä siten,

---

³ Täsmällinen määritelmä makeisille ja suklaalle on tässä yhteydessä seuraava (numerot CN 2024 tulliluokkia):

1704: kaakaota sisältämättömät sokerivalmisteet.

2106 90: nimikkeen 1704 tuotteita vastaavat, jotka makeutettu muulla kuin sokerilla ja kuuluvat nimikkeeseen 2106 90.

1806: suklaat ja muut kaakaota sisältävät elintarvikevalmisteet (pl. 1806 90 60 kuuluvat kaakaota sisältävät levitteet; 1806 90 70 kuuluvat kaakaota sisältävät valmisteet, joita käytetään juomien valmistamiseen ja nimikkeeseen; 1806 10 kuuluvat lisättyä sokeria tai muuta makeutusainetta sisältävät kaakaojauheet).

1905 32: vohvelit, jotka on päällystetty osittain tai kokonaan taikka täytetty suklaalla tai muulla nimikkeen 1806 kaakaota sisältävällä elintarvikevalmisteella tai nimikkeen 1704 valkosuklaata sisältävällä elintarvikevalmisteella. (Nimikkeeseen 1905 luokiteltavat muut tuotteet, kuten kakut, leivokset, keksit ja pikkuleivät jäisivät alennetun verokannan piiriin.).

⁴ Vastaava kysymys kysyttiin myös suklaan osalta.

että kaikki ikäluokat, sukupuolet ja suuralueet olivat tasaisesti edustettuina. Tilastollisen otannan ja väestöpohjan erot huomioitiin väestörekisterin kaikkia suomalaisia koskevien tietojen perusteella muodostettuja otospainoja käyttäen. Raportoidut tulokset on laskettu esimerkiksi talous- ja lääketieteellisessä tutkimuksessa laajasti käytetyllä *Stata 18.0* tilasto-ohjelmalla, jonka *svy*-komennot on erityisesti suunnattu juuri tämänkaltaisten ositettuun otantaan perustuvien aineistojen analyysiin.

Kyselyyn vastasi 1 379 suomalaista. Tulokset edustavat täten erittäin hyvin suomalaisten kuluttajien käsityksiä.

Havaintoja

Kyselyn keskeisimmät tulokset ilmenevät aiemmin tässä muistiossa olevasta kuvasta 1. Keskeinen havainto on, että 88 %:lla suomalaisista on jokin makeisia tai suklaata täydellisesti tai hyvin korvaava tuote, joka hallituksen esitysluonnoksen mukaan olisi jäämässä elintarvikkeiden alempaan arvonlisäverokantaan. Makeisten tapauksessa vastaajille samankaltaisimman tuotteen täydellisen tai hyvän korvaavuuden osuus on 91 %, kun taas suklaan tapauksessa 85 %. Tämän havainnon valossa on selvää, että hallituksen esitysluonnoksen mukainen lakimuutos ei millään muotoa ole neutraali ja toteutuessaan se vääristäisi merkittävästi kilpailua.

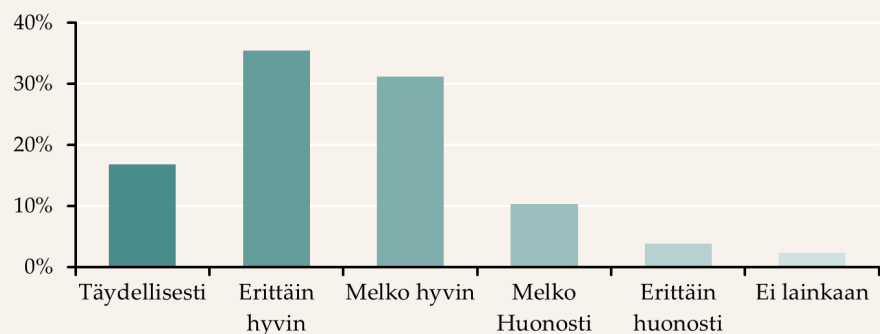
Kyselyssä selvitettiin myös makeisten ja suklaan ostokertojen määrät, joiden avulla tuloksia tarkasteltiin myös ostokerroilla painotettuna; nämä tulokset olivat identtisiä raportoitujen kanssa. Makeisten osalta kyselyssä selvitettiin myös – ostotapahtuman sijaan – tyypillistä kulutustapahtumaa vastaajan kotona, jolloin korvaavuus oli edellä raportoituja prosenttiyksiköitä korkeampi.

Edellä kuvatusti kyselyssä selvitettiin tuotteiden samankaltaisuutta ja korvaavuutta myös konkreettisten tuoteparien (1. ylempään verokannan piiriin siirtyvä ja 2. alemman verokannan piiriin jäävä tuote) tasolla. Kuvassa 2 on yksi esimerkki kysytyistä tuotepareista (suklaapäällysteiset vohvelit ja suklaapäällysteiset keksit), jossa 84 % vastaajista katsoi korvaavuuden täydelliseksi tai hyväksi (laskettuna kolmen ensimmäisen pylvään summa). Kyselyssä tunnistettiin useampia tuotepareja, joiden osalta tuotteiden samankaltaisuus ja korvaavuus oli korkealla tasolla (yli 50 % vastaajista katsoi korvaavuuden täydelliseksi tai hyväksi).

Kuva 2

Ajattele tilannetta, jossa olisit ostamassa kuvassa vasemmalla olevaa tuotetta (kuvassa suklaapäällysteiset vohvelit).

Missä määrin samankaltaisena ja korvaavana pitäisit kuvassa oikealla olevaa tuotetta (kuvassa suklaakeksit)?

Lähde: Taloustutkimus Oy:n kysely.